

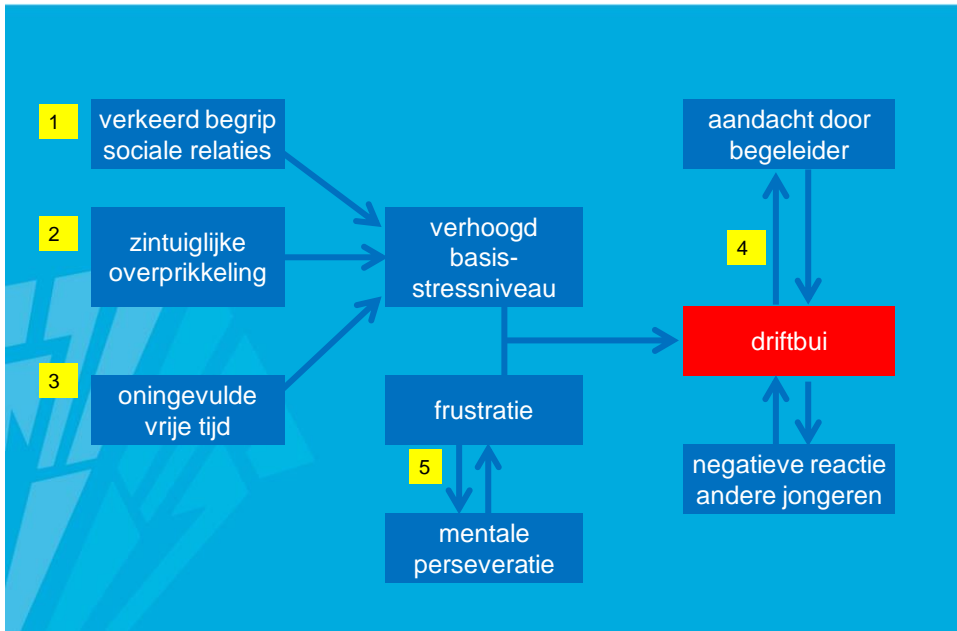
Aanpak van probleemgedrag bij kinderen met autisme: wat werkt (en wat niet)?

Wilfried Peeters
(Wilfried.Peeters@ap.be)

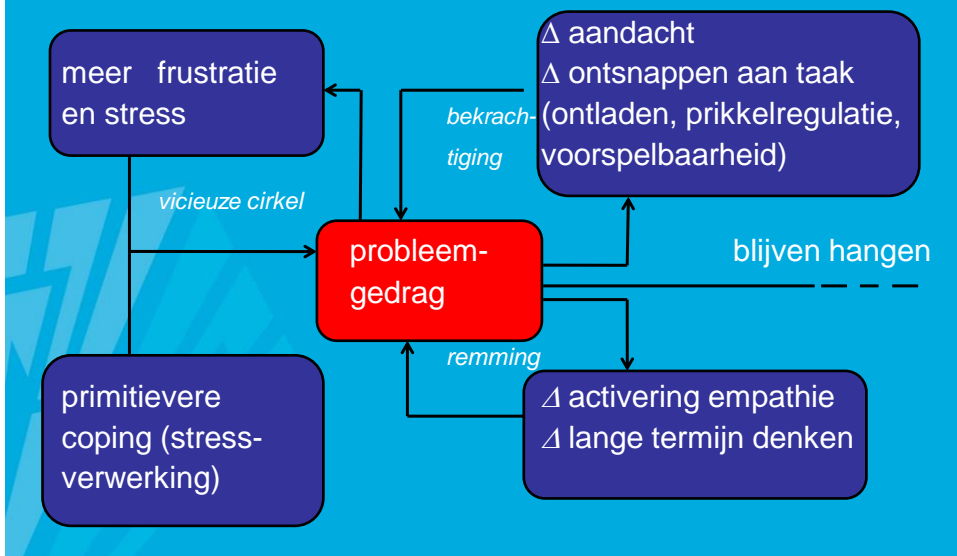

Moeilijkheden in de aanpak van probleemgedrag bij autisme

1	werkmodel	<i>welke factoren veroorzaken het probleemgedrag of houden het in stand?</i>
2	autismevriendelijke omgeving	<i>is de leefgroep voldoende afgestemd op het kind met autisme?</i>
3	gewenst gedrag	<i>wat moet het kind dan wél doen (als slaan niet mag)?</i>
4	therapie-gesprekken	<i>kunnen we kinderen met autisme via gesprekken sturen?</i>
5	transfert	<i>wat doet het kind met wat het tijdens de opname leert?</i>
een toepassing		<i>werken aan stressregulatie</i>

Waarom probleemgedrag: ontstaansmodel

Moeilijkheden in de aanpak van probleemgedrag bij autisme

1	werkmodel	<i>welke factoren veroorzaken het probleemgedrag of houden het in stand?</i>
2	autismevriendelijke omgeving	<i>is de leefgroep voldoende afgestemd op het kind met autisme?</i>
3	gewenst gedrag	<i>wat moet het kind dan wél doen (als slaan niet mag)?</i>
4	therapie-gesprekken	<i>kunnen we kinderen met autisme via gesprekken sturen?</i>
5	transfert	<i>wat doet het kind met wat het tijdens de opname leert?</i>
een toepassing		<i>werken aan stressregulatie</i>

Hardnekkig probleemgedrag: een systematische aanpak

- ↓ stap 1 zorg voor **lichamelijk** welbevinden
  - stap 2 stem de **omgeving** af op het kind
  - stap 3 stimuleer **gewenst** gedrag
  - stap 4 pak **storend** gedrag aan
- vergen zelfcontrole**

Stap 2: stem de omgeving op het kind af

		onduidelijk	overprikkelend	onderprikkelend	te moeilijk	oninteressant
PRIKKELS	ruimte					
	activiteiten					
	mensen					
EISEN	sociale communicatie					
	verstandelijk					
	(zelf-)organisatie					

verduidelijk
 stem prikkel-aanbod af
 pas eisen aan

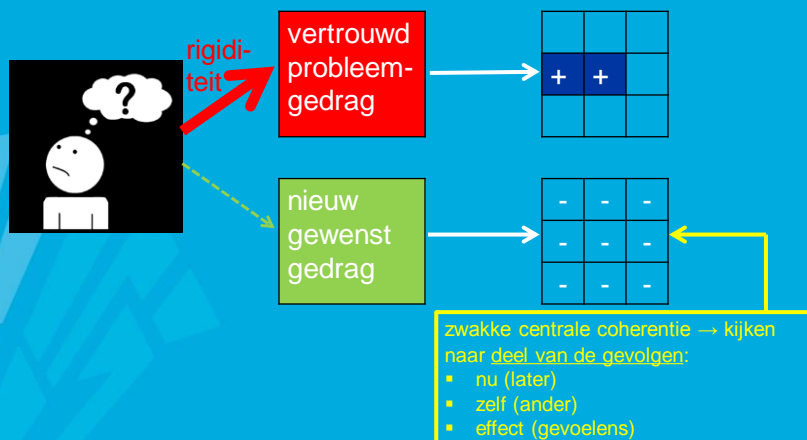
Moeilijkheden in de aanpak van probleemgedrag bij autisme

1	werkmodel	<i>welke factoren veroorzaken het probleemgedrag of houden het in stand?</i>
2	autismevriendelijke omgeving	<i>is de leefgroep voldoende afgestemd op het kind met autisme?</i>
3	gewenst gedrag	<i>wat moet het kind dan wél doen (als slaan niet mag)?</i>
4	therapie-gesprekken	<i>kunnen we kinderen met autisme via gesprekken sturen?</i>
5	transfert	<i>wat doet het kind met wat het tijdens de opname leert?</i>
een toepassing		<i>werken aan stressregulatie</i>

Stap 3: stimuleer gewenst gedrag

- **Weet** kind wat hij wèl moet doen?
 ➔ **verduidelijk**
- **Kan** kind het gewenste gedrag stellen?
 ➔ **kies haalbaar doel**
 ➔ **leer aan**
- **Wil** kind het gewenste gedrag stellen?
 ➔ **beloon**

motivatie en autisme

Moeilijkheden in de aanpak van probleemgedrag bij autisme

1	werkmodel	<i>welke factoren veroorzaken het probleemgedrag of houden het in stand?</i>
2	autismevriendelijke omgeving	<i>is de leefgroep voldoende afgestemd op het kind met autisme?</i>
3	gewenst gedrag	<i>wat moet het kind dan wél doen (als slaan niet mag)?</i>
4	therapie-gesprekken	<i>kunnen we kinderen met autisme via gesprekken sturen?</i>
5	transfert	<i>wat doet het kind met wat het tijdens de opname leert?</i>
een toepassing		<i>werken aan stressregulatie</i>

wie praat best met het kind?

	therapeut coacht ouders (leerkrachten, begeleiders)	therapeut werkt met het kind
voordelen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aanpassen omgeving is essentieel: <ul style="list-style-type: none"> – stressoren (veroorzaken) – reactiepatronen (houden in stand) ▪ omzeilt transferprobleem: werkt rechtstreeks aan gedrag in dagelijkse leven ▪ geen contact met onbekende persoon (therapeut) nodig 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ therapeut beheerst therapeutische vaardigheden ▪ tegenover nieuwe persoon minder <ul style="list-style-type: none"> – vasthangen aan oude (ongewenste) gedrag of overtuiging – activatie emoties (<=> ouders vaak betrokken in conflicten)

Probleem 1: verstoringen van het communicatieproces

- **te weinig** informatie → vaak opgevat als weerstand
  - “kweetnie”, “boeitnie”
  - *minimale antwoorden*: “goed”, “ja/nee”, “saai”
- **doordrammen** i.p.v. wederkerig gesprek → geen uitwerking thema mogelijk
  - hetzelfde verhaal/incident blijven herkauwen
  - ventileren over acuut voorval
  - van hak op de tak: geen lijn
- **therapeutentaal als camouflage** → overschatting / onbegrepen voelen
  - instemmen met suggesties therapeut
  - aangeleerde kennis gebruiken (i.p.v. beleving verwoorden)

Probleem 2: autistische informatieverwerking

veronderstellingen klassieke gesprekstherapie kloppen niet bij mensen met ASS

- direct zicht op eigen belevingen
- denken in taal
- zelf oplossingen bedenken

Probleem 3: motivatie

- probleem: hoe motiveren tot (inzet in) therapie?
- klassiek: therapeutische relatie centraal: vertrouwen → (emotionele) weerstand opgeven
- bij autisme: therapeutische relatie is noodzakelijk, maar ...
  - gebaseerd op **voorspelbaarheid** → (cognitieve) rigiditeit daalt
  - en **onvoldoende** voor gedragsverandering

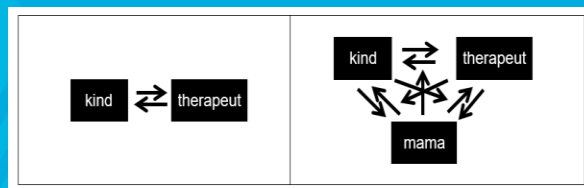
ik verander mijn gedrag niet om de therapeut te plezieren, maar enkel als ik de voordelen daarvan inzie

welke goede redenen kan ik het kind geven om zijn gedrag te veranderen?

Met wie praten?

- individueel:
  - ↔ conflicten bespreken met alle betrokken partijen
  - ↔ gesprekken met kind en ouders samen

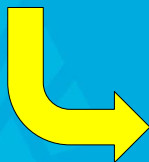
Met wie praten?

- individueel:
  - ↔ conflicten bespreken met alle betrokken partijen
  - ↔ gesprekken met kind en ouders samen
- betrek mensen uit de leefwereld om transfert te bevorderen

Met wie praten?

- individueel:
  - ↔ conflicten bespreken met alle betrokken partijen
  - ↔ gesprekken met kind en ouders samen
- betrek mensen uit de leefwereld om transfert te bevorderen

1. aparte gesprekken met kind en alle betrokkenen
- ↓
2. gezamenlijk gesprek pas wanneer voldoende overeenstemming bereikt is

Wanneer praten?

stress en emotie → rigiditeit (↔verandering)

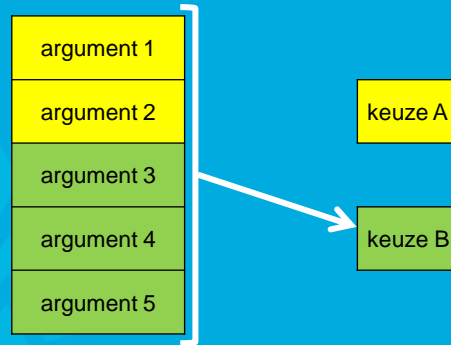
acute ventilatiemogelijkheid scheiden van
therapiegesprek

Hoe starten: eerst relatie opbouwen?

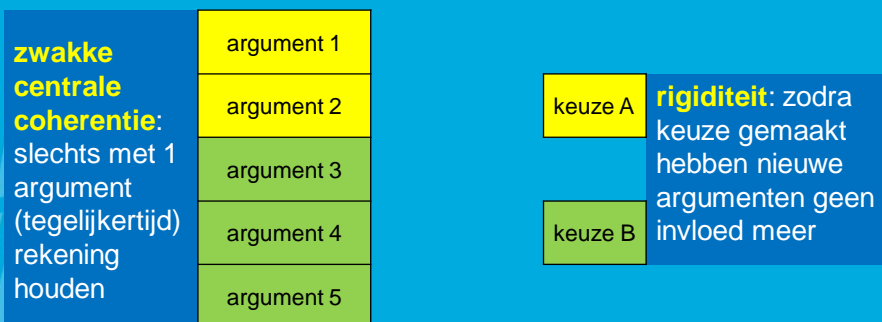
- niet starten met 'leuke spelletjes'
  - ↔ bedoeling gesprekken onduidelijk
  - ↔ weerstand tegen later wijzigen invulling
- duidelijke bedoeling en verloop vanaf sessie 1:
  - ofwel vast stramien
  - ofwel agenda bepalen voor elke sessie

- 1 thuis
- 2 toetsen op school
- 3 speeltijden
- 4 voetbal

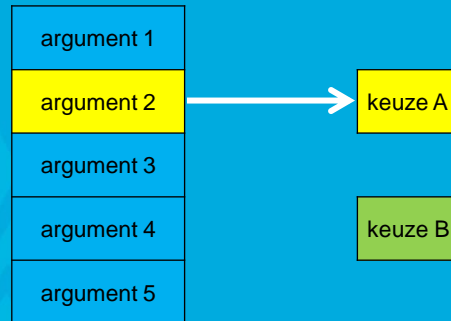
besluitvorming

impact autisme

autistische besluitvorming

Hoe praten?

Denkdeficit of –stijl	Communicatieve problemen
Gebrek aan inlevingsvermogen	<ul style="list-style-type: none"> Impliciete boodschap Figuurlijke taal Gevoelslading Belevingsvragen
Fragmentarisch denken	Fixatie op (letterlijk) detail i kern van de boodschap
Moeizame strategieverandering	Discussie
Onvermogen om prikkels uit te filteren	<ul style="list-style-type: none"> Groepsgesprekken Achtergrondlawaai Non-verbale info
Zwak taalbegrip en/of visueel denken	<ul style="list-style-type: none"> Abstracte vragen Snelle informatiestroom Samengestelde opdrachte

zeg wat je bedoelt en voelt

benoem zelf de essentie

vervang discussie door gestructureerde besluitvorming

neem overbodige prikkels weg

concretiseer (visueel of checklist) / 1 info-eenheid

gestructureerde besluitvorming

STAP 1	keuze A	keuze B
voordelen	▪ ▪	▪ ▪ ▪ ▪
nadelen	▪ ▪ ▪ ▪	▪ ▪

STAP 2: keuze via rekenregel

Duidelijke communicatie: wat helpt?

- schrijf **kernwoorden** op:
  - tijdens gesprek: ter structurering (en vertraging)
  - na gesprek: synthese + transfert

Duidelijke communicatie: wat helpt?

- schrijf **kernwoorden** op:
  - tijdens gesprek: ter structurering (en vertraging)
  - na gesprek: synthese + transfert

begin met de kernboodschap, bv.

“een meisje kan pas mijn lief zijn als ik dat wil én zij dat wil”

- wil ik dat?
- wil zij dat? → hoe weet ik dat?
- ...

Duidelijke communicatie: wat helpt?

- schrijf **kernwoorden** op:
  - tijdens gesprek: ter structurering (en vertraging)
  - na gesprek: synthese + transfert
- check **begrip**

Hoe het kind goed begrijpen?

- mild neurotypische projecties:
  - toets begrip van woorden
  - luister: wat zegt het kind letterlijk?
    - ↔mentaliseer: wat is de onderliggende boodschap?
  - bevraag ook wat evident lijkt

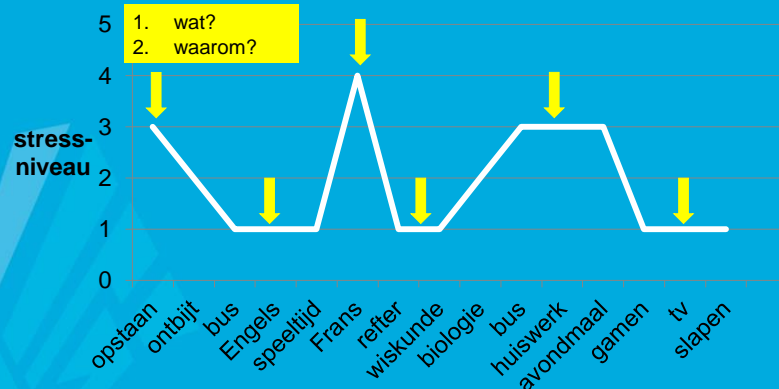
"probeer niet te raden: leer te vragen!"

JIM SINCLAIR (1992)

Hoe het probleem bevragen?

- probleemverkenning via
  - meerkeuzevragen
  - visuele schalen en grafieken
- een voorbeeld

stressgrafiek dinsdag 17 februari

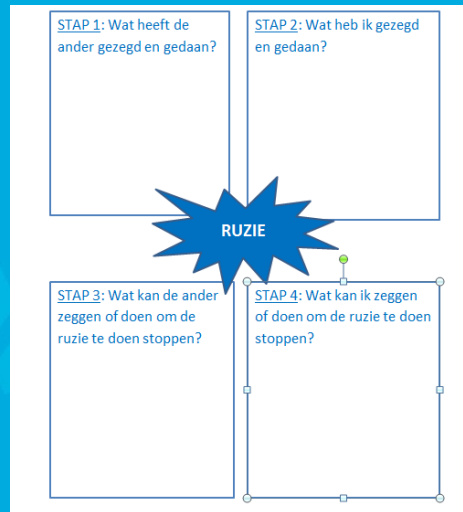

Hoe helpen bij verwoording?

- blinde vlekken:
  - gevoelens (stressniveau)
  - ieders perspectief bij sociale conflicten
- wat helpt:
  - bedenktijd, bv. via 'schriftelijke voorbereiding'
  - gesprekswijzer ter structurering

verwoording ondersteunen

Waarover praten: 4 aandachtspunten

- vertrek van feitelijke gebeurtenissen ↔ gevoelens (introspectie)
  - + eerst gevoelsconcept uitleggen, dan pas toepassen (bv. stressthermometer)

voorbeeld: stress op school?

- **'neurotypische' aanpak:**
  - hoe voel je je op school?
  - waardoor komt dat?
- **autismevriendelijke aanpak:**
  1. waar ga je naar school?
  2. welke vakken en activiteiten doe je op school op dinsdag?
  3. beoordeel elke activiteit:

• bus	-3	-2	-1	0	+1	+2
• ochtendspeeltijd	-3	-2	-1	0	+1	+2
• wiskunde	-3	-2	-1	0	+1	+2
• Nederlands	-3	-2	-1	0	+1	+2
• ...	-3	-2	-1	0	+1	+2
  4. meerkeuzevragen naar stressoren in activiteiten met score -3: voel je je heel slecht (-3) bij wiskunde door
    - de leerkracht
    - de leerlingen
    - de leerstof (saai, moeilijk of onduidelijk?)

Waarover praten: 4 aandachtspunten

- vertrek van feitelijke gebeurtenissen
- verduidelijk sociale interacties
  - vaste methodiek
  - visueel ondersteund

Waarover praten: 4 aandachtspunten

- vertrek van feitelijke gebeurtenissen
- verduidelijk sociale interacties
- zet actie centraal: wat ga je doen?
  - geef advies
  - maak concreet actieplan
  - ondersteun de uitvoering (via personen uit leefwereld)

Waarover praten: 4 aandachtspunten

- vertrek van feitelijke gebeurtenissen
- verduidelijk sociale interacties
- zet actie centraal: wat ga je doen?
- zelfbeeldontwikkeling i.p.v. psycho-educatie
  - evenwichtige plaats autisme in zelfbeeld
  - benoem expliciet wat goed loopt

Moeilijkheden in de aanpak van probleemgedrag bij autisme

1	werkmodel	<i>welke factoren veroorzaken het probleemgedrag of houden het in stand?</i>
2	autismevriendelijke omgeving	<i>is de leefgroep voldoende afgestemd op het kind met autisme?</i>
3	gewenst gedrag	<i>wat moet het kind dan wél doen (als slaan niet mag)?</i>
4	therapie-gesprekken	<i>kunnen we kinderen met autisme via gesprekken sturen?</i>
5	transfert	<i>wat doet het kind met wat het tijdens de opname leert?</i>
een toepassing		<i>werken aan stressregulatie</i>

transfer therapie → dagelijkse leven

- **probleem:** geleerde vaardigheid blijft gebonden aan (concrete kenmerken van) de aanleersituatie
- **verklaring:** gebrek aan centrale coherentie
  - globale bias: vaardigheid koppelen aan deel van de (i.p.v. de gehele) situatie
  - superieure lokale verwerking: overeenkomst tussen gelijkaardige situaties niet opmerken
- **oplossingen:**
  - voorkeur voor direct aanleren thuis / op school
  - transfer vanuit therapie:
    - concreet expliciteren: in welke situaties toepassen?
    - informatie van thuis/school → therapie
    - aangeleerde vaardigheden in therapie stapsgewijze thuis inoefenen: huiswerk